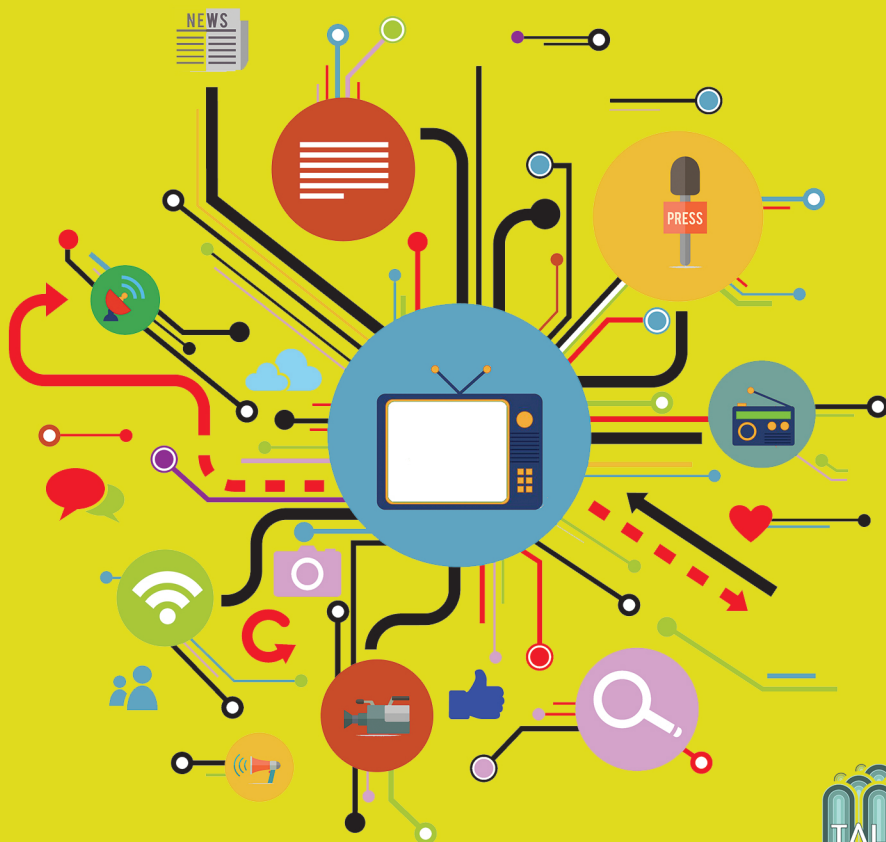

PREPORUKE

ZA MEDIJSKO IZVEŠTAVANJE
O TRANSRODNIH, INTERPOLNIM
I RODNO VARIJANTNIM (TIRV) OSOBAMA

**PREPORUKE
ZA MEDIJSKO IZVEŠTAVANJE
O TRANSRODNIM, INTERPOLNIM
I RODNO VARIJANTNIM (TIRV)
OSOBAMA**

Beograd, 2022.

PREPORUKE ZA MEDIJSKO IZVEŠTAVANJE O TRANSRODNIM, INTERPOLNIM I RODNO VARIJANTIM (TIRV) OSOBAMA

Autori: Aleksa Milanović i Matea Stefanović

Izdavač: Kolektiv Talas TIRV

Dizajn i grafička priprema za štampu: studio liv

Ilustracije: Vecteezy, Freepic

Februar, 2022.

This publication was produced with the financial support of the ASTRAEA Lesbian Foundation For Justice.

Ova publikacija je nastala uz finansijsku podršku
ASTRAEA Lezbejske fondacije za pravdu.

Sadržaj

Kome su namenjene ove preporuke / 5
Identiteti i terminologija / 7
Terminologija koju je neophodno izbaciti iz upotrebe / 17
Zašto je važno koristiti adekvatnu terminologiju / 21
Zašto je važno izbegavati pogrešnu terminologiju / 23
Primeri negativne i pozitivne prakse izveštavanja / 25
Teme od značaja za izveštavanje o TIRV osobama / 29
Pisanje o trans i interpolnim osobama / 39
Kako izveštavati o transrodnim žrtvama zločina / 45
Kako izveštavati o transrodnoj osobi osumnjičenoj za zločin /49
Dodatne sugestije / 52
Izvori / 53
O autorima / 54
Kolektiv Talas TIRV / 55

KOME SU NAMENJENE OVE PREPORUKE

Vidljivost i prisustvo transrodnih, rodno varijantnih i interpolnih osoba u javnom diskursu je posljednjih godina u porastu. Tema transrodnosti se najčešće pominje u okviru sadržaja vezanih za popularnu kulturu, ali se sve više obrađuje i u kontekstu ljudskih prava. Svesni činjenice da mediji u velikoj meri utiču na formiranje i oblikovanje stavova građana i građanki o raznoraznim temama, pa i o samoj TIRV¹ zajednici, neophodno je da izveštavanje o TIRV tematici bude profesionalno, etičko i objektivno.

Način na koji mediji reprezentuju transrodne, rodno varijantne i interpolne osobe u velikoj meri utiče na kvalitet života TIRV osoba u našem društvu.

Neadekvatnim izveštavanjem mediji osnažuju predrasude i stereotipe koji se vezuju za samu zajednicu što dalje vodi do povećavanja već velike stope diskriminacije, transfobije i interfobije. Takođe, verujemo da i društvo u značajnoj meri može oblikovati rad medija te smo u skladu sa tim ove preporuke napisali za novinarke i novinare ali i za sve one koji se bave TIRV temama ili žele da nauče nešto više o tome.

---

¹ Slova iz ovog akronima redom označavaju T- transrodne, I - interpolne, RV - rodno varijantne osobe.

Kao organizacija koja se bavi zaštitom i promocijom prava TIRV osoba, a koju istovremeno vode TIRV osobe, svesni_e² smo da javnost i profesionalci_ke koji_e se na različite načine bave ovom temom često nisu u toku sa političko korektnom terminologijom i naučnim informacijama čije korišćenje ima neprikosnovenu važnost i ulogu za adekvatan prikaz TIRV osoba društvu.

Cilj ovih preporuka je upoznavanje sa osnovnom terminologijom kao i pružanje smernica o načinu govora, pisanja i izveštavanja o TIRV osobama, radi podizanja svesti o TIRV temama i unapređenja ljudskih prava i položaja TIRV osoba u društvu.

Preporuke sadržane u ovoj brošuri, namenjene su novinarkama i novinarima svih medija koji izveštavaju o ljudskim pravima, sa ciljem da se primerima dobre prakse unapredi izveštavanje o TIRV osobama i otvore relevantne teme koje su od značaja za TIRV osobe u Republici Srbiji.

Ove preporuke mogu biti od koristi svim osobama koje se na bilo koji način bave TIRV temama, osobama koje su u kontaktu sa TIRV zajednicom ili pak samo žele da se upoznaju sa ovom tematikom.

---

² Upotrebom donje crte s dodatkom nastavka za ženski rod ne opterećujemo tekst istim imenicama izrečenim u oba roda te se ovim ortografskim rešenjem postiže obuhvatanje oba roda u jednoj reči. Alternativa donjoj crti je kosa crta koja se ređe upotrebljava budući da upućuje na rodnu binarnost kao i na razdvajanje rodova za razliku od donje crte koja izražava rodni kontinuum.

IDENTITETI I TERMINOLOGIJA

Termini koji su obuhvaćeni ovom publikacijom čine samo jedan odabrani deo koji pripada znatno većem skupu termina koje koristi TIRV zajednica danas. Pred vama se nalaze objašnjenja osnovnih termina koji su neophodni za adekvatno izveštavanje o ovoj temi.

POL predstavlja skup telesnih karakteristika na osnovu kojih se svakoj osobi po rođenju administrativno dodeljuje jedna od dve definisane polne kategorije: muški ili ženski pol. Savremena medicina definiše pol uz pomoć niza standardizovanih karakteristika koje se mogu svrstati u dve grupe: primarne i sekundarne polne karakteristike. U primarne polne karakteristike spadaju: anatomija spoljašnjih genitalija, anatomija unutrašnjih genitalija, polne žlezde, polni hormoni, polni hromozomi i polne ćelije. Sekundarne polne karakteristike nastaju radom polnih žlezda i one obuhvataju: strukturu skeleta, raspored masti, oblik tela, uvećane grudi, Adamovu jabučicu i pojačanu maljavost tela.

Ženski pol prema standardima koje je definisala savremena medicina podrazumeva postojanje XX polnih hromozoma, ovarijuma, estrogena i progesterona kao dominantnih polnih hormona, jajovoda, materice i vagine. Od sekundarnih polnih karakteristika za ženski pol očekivana je obla vilica, niži rast, širi kukovi, relativno više masti, razvijene dojke i manja maljavost.

Muški pol prema standardima koje je definisala savremena medicina podrazumeva postojanje XY polnih hromozoma, testisa, testosterona kao dominantnog polnog hormona, prostate, uretre i penisa. Od sekundarnih polnih karakteristika za muški pol očekivana je četvrtasta vilica, veća nosna kost, maljavost lica, šira ramena, veći grudni koš, robusniji tip skeleta, više mišića, Adamova jabučica i povećana maljavost tela.

Posmatranjem se može zaključiti da nemaju svi muškarci izraženu maljavost lica, široka ramena niti su svi muškarci višeg rasta od žena. Isto tako nemaju ni sve žene široke kukove, oblu vilicu i potpuno odsustvo maljavosti lica. Veličina penisa kod muškarca kao i veličina grudi kod žena varira od osobe do osobe.

Pored toga neke osobe mogu imati XY hromozome dok njihovo telo može imati tipično ženske karakteristike ili mogu biti rođene sa XX hromozomima dok njihovo telo može imati tipično muške karakteristike. Jedna osoba može imati ćelije sa XX hromozomima ali i ćelije sa XY hromozomima.

Dakle, jasno je da **polne karakteristike variraju** i da se ne mogu svi ljudi uklopiti u ono što savremena zapadna medicina definiše kao tipičan polni razvoj. Uprkos tome savremena medicina insistira na klasifikaciji prema kojoj postoje samo dve kategorije pola - muški i ženski pol, a svako odstupanje polnih karakteristika od definisanih standarda klasifikuje se kao odstupanje od normalnog polnog razvoja.

Ovakvo tumačenje polnih karakteristika ukazuje na to da je kategorija pola društveno konstruisana odnosno definisana u skladu sa zamišljenim i uspostavljenim normativom. Razlike u veličini, obliku i morfologiji polnih karakteristika kao i pojava interpolnosti ukazuju na to da se pol može posmatrati kao spektar pre nego kao binarna kategorija.

Interpolnost ili **interseksualnost** je termin kojim se obuhvataju sve varijacije polnih karakteristika koje se prema trenutno važećim medicinskim standardima ne mogu uklopiti u jednu od dve medicinski normirane kategorije pola - mušku ili žensku.

ROD je društveno konstruisana kategorija utemeljena na polnim razlikama koje je definisala i uspostavila medicina. Zapadna kultura razlikuje dva pola, a samim tim i dva roda, te se u skladu sa tim rodne odrednice poistovećuju sa polnim odrednicama čime se stvara privid da se kategorija pola i roda preklapaju.

Rodni identitet predstavlja unutrašnji osećaj kojim osoba sebe rodno doživljava. Individualni osećaj rodnog identiteta nije uslovljen polom pripisanim na rođenju. Rodni identitet može biti feminin, maskulin, kombinacija ta dva ili ni jedno od ta dva, odnosno rodni identitet ne proizilazi nužno iz pripisanog pola.

Rodno izražavanje podrazumeva upotrebu određenih rodnih zamenica kao i usvajanje čitavog skupa karakteristika koje obuhvataju način odevanja, gestikulaciju, manire, izgled osobe kao i interesovanja povezana sa rodom u određenoj kulturi, a posebno sa kategorijama ženstvenosti i muškosti. Rodno izražavanje se najčešće oslanja na rodne stereotipe i povezano je sa rodnim ulogama koje su definisane na osnovu društvenih normi.

Rodna uloga predstavlja skup očekivanih postupaka i obrazaca ponašanja koje se u datom društvu smatraju prihvatljivim i poželjnim za neku osobu i to u skladu sa polom koji joj je pripisan po rođenju.

Cisrodnost je termin koji se koristi za osobe čiji je unutrašnji osećaj rodnog identiteta u skladu sa polom koji im je pripisan po rođenju.

Cisrodna žena je osoba kojoj je dodeljen ženski pol na rođenju i koja se rodno oseća i definiše kao žena.

Cisrodni muškarac je osoba kojoj je dodeljen muški pol na rođenju i koji se rodno oseća i definiše kao muškarac.

Transrodnost je termin koji se koristi za osobe čiji se unutrašnji osećaj rodnog identiteta ne preklapa sa polom koji im je pripisan po rođenju.

Trans je krovni termin koji obuhvata širok spektar rodni identiteta koji odstupaju od standardnog normativno uspostavljenog binarnog modela i koristi se za osobe čiji se rodni identitet razlikuje od pola dodeljenog po rođenju.

Transrodna osoba ili **trans osoba** je identitetska odrednica za osobu čiji rodni identitet nije u skladu sa polom koji joj je pripisan po rođenju.

Transrodna žena ili **trans žena** je identitetska odrednica za ženu kojoj je po rođenju dodeljena oznaka muškog pola ali se ona oseća i identifikuje kao žena.

Transrodni muškarac ili **trans muškarac** je identitetska odrednica za muškarca kome je po rođenju dodeljena oznaka ženskog pola ali se on oseća i identifikuje kao muškarac.

Rodna nebinarnost je termin koji se koristi za osobe čiji se unutrašnji osećaj rodnog identiteta ne uklapa u binarni rodni normativ odnosno za osobe koje se ne definišu kao muškarci ili kao žene.

Rodna varijantnost je termin kojim se mogu opisati sve varijacije i odstupanja od ustanovljenih rodnih normi i društvenih očekivanja vezanih za to šta znači biti žena ili muškarac.

Rodno nebininarna osoba je identitetska odrednica za osobu koja se ne oseća i ne identifikuje ni kao žena ni kao muškarac, ili se oseća i identifikuje i kao žena i kao muškarac, ili se pak definiše potpuno izvan binarnih (žensko- muških) normi.

Interpolna osoba je identitetska odrednica za osobu koja je rođena sa različitim polnim varijacijama i čije se polne karakteristike prema trenutno važećim medicinskim standardima ne mogu uklopiti u jednu od dve medicinski normirane kategorije pola - mušku ili žensku.

Interpolna žena je identitetska odrednica za ženu koja je rođena sa različitim polnim varijacijama a oseća se i identifikuje kao žena.

Interpolni muškarac je identitetska odrednica za muškarca koji je rođen sa različitim polnim varijacijama a oseća se i identifikuje kao muškarac.

Interpolna trans osoba je identitetska odrednica za osobu koja je rođena sa različitim polnim varijacijama, a čiji je rodni identitet drugačiji od pola koji joj je pripisan na rođenju.

Interpolna trans žena je identitetska odrednica za ženu koja je rođena sa različitim polnim varijacijama i kojoj je po rođenju pripisan muški pol ali se ona oseća i identifikuje kao žena.

Interpolni trans muškarac je identitetska odrednica za muškarca koji je rođen sa različitim polnim varijacijama i kome je po rođenju pripisan ženski pol ali se on oseća i identifikuje kao muškarac.

Interpolna nebinarna osoba je identitetska odrednica za osobu koja se rodila sa različitim polnim varijacijama i koja se ne oseća i ne identifikuje ni kao žena ni kao muškarac, ili se oseća i identifikuje i kao žena i kao muškarac, ili se pak definiše potpuno izvan binarnih (žensko- muških) normi.

Sve navedene osobe mogu biti heteroseksualne, homoseksualne, biseksualne, panseksualne, aseksualne ili pak ne moraju uopšte definisati svoju seksualnost.

Seksualnost je skup osećanja, ponašanja, stavova i vrednosti koji se dovode u vezu sa seksualnom željom, praksom i identitetom i potpuno je odvojena od pola i rodnog identiteta. Definiisanje sopstvene seksualne orijentacije i seksualnog identiteta vrši se u skladu sa sopstvenom percepcijom sebe.

Seksualna orijentacija podrazumeva emotivnu, romantičnu i/ili seksualnu privlačnost ka jednom polu/rodu, nijednom polu/rodu, dva ili više pola/roda.

Heteroseksualna osoba oseća emotivnu, romantičnu i/ili seksualnu privlačnost ka rodu ili rodnom izražavanju drugačijem od sopstvenog.

Homoseksualna osoba oseća emotivnu, romantičnu i/ili seksualnu privlačnost ka istom rodu.

Biseksualna osoba oseća emotivnu, romantičnu i/ili seksualnu privlačnost ka muškom i ženskom rodu ili ka više rodova.

Panseksualna osoba oseća emotivnu, romantičnu i/ili seksualnu privlačnost ka više rodova i/ili rodnih izražavanja.

Aseksualna osoba ne mora ali može osećati emotivnu i/ili romantičnu privlačnost prema drugim osobama, ali ova privlačnost ne mora biti realizovana kroz seksualnu praksu.

Transfobija je termin kojim se označavaju svi oblici nasilja, diskriminacije, mržnje, gađenja, agresivnog ponašanja i uopšte negativnih stavova koji su usmereni ka transrodnim osobama, rodno nebinarnim osobama ali i prema svim osobama koje se na bilo koji način na primer svojim ponašanjem ili izgledom ne uklapaju u binarni rodni normativ.

Transfobija obuhvata institucionalizovane oblike neposredne i posredne diskriminacije, kriminalizaciju, patologizaciju i stigmatizaciju trans i rodno nebinarnih osoba i manifestuje se na različite načine: preko verbalnog, emocionalno-psihološkog, socijalnog, elektronskog, ekonomskog, seksualnog pa sve do fizičkog nasilja.

Transfobija se može javiti u različitim oblicima, od kojih su neki lakše a neki teže prepoznatljivi. Nasilje, eksplicitni govor mržnje, negiranje trans i rodno nebinarnih identiteta, pa i negiranje postojanja samog roda ali i neadekvatno medijsko izveštavanje predstavljaju samo neki od načina ugnjetavanja, dehumanizacije i socijalnog isključivanja trans i rodno nebinarnih osoba.

Transmizoginija je termin kojim se označavaju svi oblici nasilja, diskriminacije, mržnje, gađenja, agresivnog ponašanja i uopšte negativnih stavova koji su usmereni ka trans ženama ili trans femininim osobama a koji su posledica transfobije i mizoginije.

Interfobija je termin kojim se označavaju svi oblici nasilja, diskriminacije, mržnje, gađenja, agresivnog ponašanja i uopšte negativnih stavova koji su usmereni ka interpolnim osobama.

Autovanje (eng. **coming out**) je termin koji opisuje otkrivanje sopstvenog rodnog identiteta ili seksualne orijentacije drugoj osobi.

Kada je reč o trans osobama, autovanje može imati dva različita značenja:

- a) za osobu koja nije započela svoju tranziciju, autovanje može značiti otkrivanje ili izjašnjavanje po pitanju svog rodnog identiteta koji se ne poklapa sa polom koji joj je pripisan po rođenju;
- b) za osobu koje je započela ili završila medicinsku tranziciju autovanje može značiti otkrivanje činjenice da je započela ili završila medicinsku tranziciju;

Tranzicija je termin kojim se u kontekstu transrodnosti označava proces prihvatanja i predstavljanja i življenja svog rodnog identiteta. Tranzicija može biti:

- a) **socijalna tranzicija** podrazumeva proces prihvatanja, predstavljanja drugima i življenja svog rodnog identiteta u svom društvenom okruženju;
- b) **medicinska tranzicija** podrazumeva homorsko i/ili hirurško prilagođavanje tela svom rodnom identitetu;
- c) **pravna tranzicija** podrazumeva pravno priznanje rodnog identiteta, odnosno promenu podataka u ličnim dokumentima koji odgovaraju rodnom identitetu.

Proces prilagođavanja pola podrazumeva uzimanje hormonske terapije, pristupanje nekim od operacija (npr. uklanjanje grudi/ugradnju grudi; operacije uklanjanja reproduktivnih organa i/ili rekonstrukciju polnih organa – pravljenje vagine ili penisa), može podrazumevati i sve to zajedno, ali i ništa od ovoga, već samo življenje u društvu onako kako se osoba oseća.

Misdženderovanje (eng. *misgender*) je termin koji označava korišćenje neadekvatnih zamenica ili uopšte obraćanje transrodnoj ili rodno nebinarnoj osobi u rodu koji nije u skladu sa rodom sa kojim se osoba identifikuje.

Dednejm (eng. *deadname*) je termin koji se odnosi na staro ime transrodne ili rodno nebinarne osobe. Staro ime je ono ime koje je osobi nametnuno po rođenju i koje ona više ne upotrebljava prilikom upoznavanja sa drugima ili ga uopšte ne koristi u svakodnevnom životu bez obzira da li se ono nalazi u identifikacionim dokumentima ili ne.

Samoodređenje i samodefinisanje podrazumeva neosporno pravo svake osobe da sama definiše svoj rodni identitet.

Telesni integritet podrazumeva neosporno pravo svake osobe na sopstveno nesmetano telesno postojanje i odlučivanje o sopstvenom telu.

Depatologizacija trans identiteta podrazumeva uklanjanje transrodnosti sa liste mentalnih poremećaja u okviru medicinskih protokola i klasifikacija od kojih je najvažnija Međunarodna klasifikacija bolesti (ICD) Svetske zdravstvene organizacije. U najnovijoj revidiranoj Međunarodnoj klasifikaciji bolesti (ICD-11) predstavljenoj u **junu 2018.** godine, Svetska zdravstvena organizacija uklonila je transrodnost i druge rodne kategorije koje odstupaju od binarnih, sa liste mentalnih poremećaja. Ove kategorije su smeštene u novouvedeni odeljak 17 koji se bavi Stanjima vezanim za polno zdravlje, a naziv Poremećaji rodnog identiteta zamenjen je nazivom Rodna nepodudarnost. Ovaj dokument je zvanično stupio na snagu **1. januara 2022.** godine, međutim nakon toga predstoji proces implementacije od strane pojedinačnih država koje svakako imaju mogućnost da odbiju primenu ovog dokumenta ili ga, pak, usvoje i modifikuju prema svojim potrebama.

Depatologizacija interpolnih tela podrazumeva ukidanje dijagnoza vezanih za varijacije polnih karakteristika u medicinskim uputstvima, protokolima i klasifikacijama.

Pravno priznanje rodnog identiteta podrazumeva pravno prepoznavanje nečijeg rodnog identiteta u vidu imena i/ili oznake pola u ličnim dokumentima kao i u svim drugim dokumentima i ispravama u kojima se navodi ime, pol i matični broj osobe.

Sterilizacija predstavlja hirušku intervenciju koja podrazumeva uklanjanje reproduktivnih organa ili hormonsku terapiju koja takođe može dovesti do neplodnosti. Neophodan uslov za omogućavanje pravnog prepoznavanja roda u Republici Srbiji jeste dokaz o tome da je osoba godinu dana redovno uzimala prepisanu hormonsku terapiju što zapravo predstavlja izrazito kršenje ljudskih prava.

Procesi „normalizacije“ podrazumevaju hormonske, operativne ili druge zahvate koji se obično sprovode nad interpolnim osobama po rođenju, u ranom detinjstvu ali i kasnije tokom života a sve u cilju konformiranja s muškim ili ženskim polom, odnosno u cilju približavanja jednom od dva normativna polna modela. Ukoliko se izuzmu situacije kada je medicinska intervencija neophodna jer su život ili zdravlje osobe ugroženi sve druge intervencije mogu se smatrati kozmetičkim i definisati kao postupci normalizacije pola.

TERMINOLOGIJA KOJU JE NEOPHODNO IZBACITI IZ UPOTREBE

Zarobljen_a u pogrešnom telu

Ova formulacija upućuje na to da je nešto nije u redu sa transrodnim telima te kao takva pogrešno reprezentuje transrodne osobe kao žrtve svog tela i sopstvenog uma. Takvom reprezentacijom vrši se negativan uticaj ne samo na stavove opšte populacije prema transrodnim osobama, već i na odnos transrodnih osoba prema svom telu.

Rođen kao žena/rođena kao muškarac

Upotrebom ove formulacije transrodnim osobama se nameće rodni identitet sa kojim se ne identifikuju. Insistiranjem na polnim i rodnim odrednicama koje su transrodnim osobama nametnute na rođenju ne poštuje se njihov unutrašnji osećaj rodnog identiteta.

Postala muškarac/Postao žena On je nekada bio žena/Ona je nekada bila muškarac

Korišćenjem ovakvih formulacija podržava se pogešno shvatanje prema kome su transrodne osobe ulaskom u socijalnu ili medicinsku tranziciju "promenile" rod, uprkos njihovim izjavama koje ukazuju na to da se nikada nisu identifikovale sa rodom koji im je na osnovu polnih odrednica nametnut po rođenju.

Biološka žena/biološki muškarac

Ova odrednica podržava pogešno shvatanje koje upućuje na to da rodni identitet zavisi od bioloških odrednica koje se vezuju za kategoriju pola.

Neodređen/nedefinisan pol Neodređen/nedefinisan rod

Ovakve formulacije upućuju na to da su polne odrednice i rodni identitet koji se ne uklapaju u binarni normativ nejasne, zbunjujuće, neshvatljive te da su kao takve problematične i da ih je neophodno definisati u skladu sa binarnim normativom koji podrazumeva postojanje samo dva pola i samo dva roda - muškog i ženskog.

Hermafroditi

Termini hermafrodit, hermafrotizam i pseudo-hermafroditizam vode poreklo iz grčkih mitova o Hermafroditu, detetu Hermeza i Afrodite, koje je imalo vidljive karakteristike i jednog i drugog normiranog pola. Ovi termini su jako dugo upotrebljavani u pravnom i medicinskom diskursu i nose negativne konotacije. Neprihvatljivi su jer su stigmatizujući, uvredljivi, a osim toga i netačni i neprecizni te ih treba izbaciti iz upotrebe.

Dvopolna osoba

Ovaj termin je neprihvatljiv jer nosi negativne konotacije i samim tim je uvredljiv, a uz to i netačan i neprecizan. Pogrdne termine poput ovog treba izbaciti iz upotrebe.

Poremećaj diferencijacije pola **Poremećaj u polnom razvoju**

Pojam poremećaja je sam po sebi izuzetno patologizujuć te su samim tim nazivom interpolne osobe dodatno stigmatizovane. Umesto ovih formulacija neophodno je koristiti termine interpolnost i formulaciju: varijacije u polnom razvoju.

Promena pola

Ovaj termin smatra se neadekvatnim i netačnim jer se ne radi o promeni već o procesu prilagođavanja pola svom rodnom identitetu. Dakle, umesto ovog termina treba koristiti termin prilagođavanje pola.

Preoperativna trans žena / preoperativni trans muškarac **Postoperativna trans žena/postoperativni trans muškarac** **Preoperativni transeksualci** **Postoperativni transeksualci**

Ovakve formulacije su neprihvatljive jer u prvi plan stavljaju medicinski proces tranzicije koji se ne može smatrati nužnim niti presudnim za definisanje nečijeg rodnog identiteta.

Samoidentifikovani muškarac/samoidentifikovana žena

Mediji često koriste frazu „ona se identifikuje kao žena“ ili „on se identifikuje kao muškarac“ kada pišu o trans osobama. Važno je zapamtiti da je rod trans osobe, baš kao rod i cisrodne osobe, rod kakav jeste. To nije samo „identifikacija“. Transrodni muškarac je muškarac, a transrodna žena je žena. Kada koristite frazu „identifikuje se kao muškarac/žena“, čitalac zaključuje da ta osoba zapravo nije muškarac/žena, već se jednostavno identifikuje kao takva.

ZAŠTO JE VAŽNO KORISTITI ADEKVATNU TERMINOLOGIJU

U Srbiji je transfobija ne samo prisutna već i jako izražena i duboko ukorenjena u sve strukture društva te je od izuzetnog značaja da mediji prilikom izveštavanja o transrodnim, rodno nebinarnim i interpolnim osobama koriste odgovarajuću terminologiju i izbace iz upotrebe pogrdan i uvredljiv jezik.

Upotrebom adekvatne terminologije TIRV osobama se pristupa sa poštovanjem, a pored toga utiče se i na promene negativnih stavova većinskog stanovništva prema TIRV osobama.

Korišćenjem jezičkih odrednica koje afirmišu transrodne osobe umesto da ih patologizuju ili dehumanizuju utiče se na proces proizvodnje i razmene novih pozitivnih značenja koja se vezuju za transrodnu zajednicu. U skladu sa tim jasno je da se upotrebom adekvatne terminologije kreira pozitivno jezičko okruženje zahvaljujući kome se otvara potencijal za pozitivnu reprezentaciju transrodnih identiteta u medijima, a samim tim i za smanjenje opšte društvene transfobije.

Kreiranjem pozitivnog stava prema TIRV osobama u medijima moguće je srušiti postojeće predrasude i stereotipe koji se vezuju za ove osobe, umanjiti stepen društvene stigme i socijalne distance koje društvo ima prema njima. Osim toga time se ukazuje na postojanje različitih rodnih identiteta i iskustava kao jednako validnih, podstiče se razumevanje i poštovanje osnovnih ljudskih prava, a utiče se i na podizanje svesti o postojećoj diskriminaciji i problemima sa kojima se TIRV osobe susreću zahvaljujući sveprisutnoj transfobiji.

Ništa bolje ne ilustruje društvenu situaciju u kojoj se nalaze TIRV osobe od njihovih ličnih priča, iskustava i glasova koji dolaze iz ove zajednice. Međutim, da bi se ti glasovi mogli čuti neophodno je obezbediti siguran prostor u mnogim sferama društva pa i u medijima. Obezbediti siguran prostor podrazumeva uspostavljanje odnosa u kome se poštovanje i poverenje podrazumevaju.

Upotreba adekvatne terminologije kao i upotreba odgovarajućih zamenica prilikom obraćanja ili pisanja o TIRV osobama samo je jedan od načina pristupanja sa poštovanjem i uvažavanjem. Takođe, uzdržavanje od postavljanja pitanja na koja je osoba već rekla da ne želi da odgovara kao i uzdržavanje od postavljanja ličnih pitanja koja nisu u vezi sa temom razgovora omogućava izgradnju odnosa punog poverenja između predstavnika i medija i njihovih sagovornika i sagovornica.

Ovakav pristup vodi ka korektnom i objektivnom izeštavanju koje predstavlja indikator profesionalnosti, odgovornosti i kredibilitnosti medija koji se bave pisanjem o TIRV ljudima i relevantnim temama koje se tiču istih.

ZAŠTO JE VAŽNO IZBEGAVATI POGREŠNU TERMINOLOGIJU

Moć jezika leži u njegovoj sposobnosti da klasifikuje, a to se možda najjasnije može videti na primeru upotrebe rodni odrednica koje nas smeštaju u jednu od dve ponuđene rodne kategorije – žensku ili mušku, ne ostavljajući mogućnost za neki drugi izbor. Ponavljanjem rodni odrednica u jeziku mi iznova i iznova potvrđujemo te dve normativne rodne kategorije.

Na sličan način se konstantnom upotrebom pogrdnih i uvredljivih termina marginalizovane zajednice smeštaju u negativan kontekst dok se pripadnice i pripadnici tih zajednica označavaju kao nepoželjni članovi i članice društva. Jasno je, dakle, da jezik deluje kao instrument moći čijom se specifičnom upotrebom takođe može vršiti opresivno djelovanje ili se, pak, njime može uticati na smanjenje diskriminacije i unapređenje ljudskih prava u datom društvu.

I baš zbog tog svojstva i moći jezika da kategorizuje individue, kao **prvo i načelno pravilo, koga se treba pridržavati prilikom izveštavanja o transrodnim osobama ili temama, jeste – obavezno poštovanje želja i preferencija osobe po pitanju korišćenja terminologije koja je najbolje opisuje i koja najbolje definiše njen identitet.** Time se pristupa s poštovanjem i uvažavanjem identiteta ne samo jedne osobe, već

i čitave zajednice kojoj ona pripada ili je zastupa. U skladu s tim, prilikom izveštavanja o transrodnim osobama, važno je voditi računa o tome da se u svim segmentima izveštavanja rukovodi smernicama i preporukama koje je transrodna zajednica usvojila i prezentovala javnosti. Uz to uvek treba imati u vidu da su neke opšteprihvaćene i često korišćene jezičke formulacije, termini i opisi smatraju neprihvatljivim iz brojnih razloga. Više o tome pogledati u odeljku 'Terminologija koju je neophodno izbaciti iz upotrebe'.

Često ponavljanje neadekvatne terminologije stvara pogrešnu sliku o tome šta transrodnost jeste i tako loše utiče ne samo na prihvatanje transrodnosti od strane šire javnosti već negativno utiče i na same transrodne osobe koje se nalaze u procesu (samo)otkrivanja i spoznaje sopstvenog rodnog identiteta.

Rodni identitet kao unutrašnji osećaj pripadnosti određenom rodu ili kombinaciji rodova može biti drugačiji od onog koji nam je pripisan na rođenju i to ne znači nužno da se moramo osećati zarobljenima u sopstvenom telu ili da svoje telo trebamo smatrati pogrešnim. Međutim, novinari i novinarki se vrlo često služe opisima koji na dramatičan i senzacionalistički način opisuju transrodnost i emocije koje transrodne osobe imaju prema sebi i svom tijelu, stvarajući time jednu nepotpunu i često netačnu sliku o transrodnosti.

PRIMERI NEGATIVNE I POZITIVNE PRAKSE IZVEŠTAVANJA

- ✗ Jovana je rođena kao muškarac ali je rešila da promeni pol.
- ✓ Jovana je trans žena koja je odlučila da pristupi procesu prilagođavanja pola.
- ✗ Petar je nekada bio žena, a sada je muškarac.
- ✓ Petar je trans muškarac.
- ✗ Miloš je promenio pol i sada se zove Milica.
- ✓ Milica je trans žena koja je pristupila procesu prilagođavanja pola.
- ✗ Dragana je pre tri godine bila Bogdan, a danas se udala u Sabornoj crkvi.
- ✓ Dragana je trans žena koja se danas udala u Sabornoj crkvi.

✗ Milan se pre promene pola dok je bio žena osećao zarobljenim u sopstvenoj koži.

✓ Milan je trans muškarac koji se zahvaljujući procesu tranzicije oseća mnogo lagodnije.

✗ Brankica je žena zarobljena u muškom telu.

✓ Brankici je na rođenju pripisan muški pol, ali se ona identifikuje kao žena.

✗ Brana nije ni muškarac ni žena.

✓ Brana je rodno nebinarna osoba.

✗ Saša je nedefinisanog pola, te je odlučio da ne bude ni muškarac ni žena.

✓ Saša je interpolna rodno-nebinarna osoba.

✗ Dušan je pre dve godine odlučio da se oblači kao žena, a sada želi da trajno postane žena i promeni ime u Tijana.

✓ Tijana već dve godine živi u skladu sa svojim rodnim identitetom, a sada želi da uđe u proces tranzicije i zvanično promeni svoje ime u dokumentima.

✗ Ana je živela kao muškarac 30 godina jer joj roditelji nisu rekli da je rođena kao hermafrodit.

✓ Ana je interpolna trans žena kojoj je na rođenju pripisan muški pol.

- ✗ Milena je transeksualka. Još uvek ima muški polni organ, ali živi u potpunosti kao žena.
- ✓ Milena je trans žena, koja živi u skladu sa svojim rod-
nim identitetom i koja nije prošla hiruršku intervenciju
prilagođavanja pola.
- ✗ Nemanja ima hermafroditno stanje. Na rođenju je operi-
san, kako bi živeo u potpunosti kao muškarac.
- ✓ Nemanja je interporna osoba. Na rođenju je prošao kroz
operativne zahvate „normalizacije“ pola.
- ✗ Ivana je imala neodređeni pol, ali je nakon tranzicije post-
ala žena.
- ✓ Ivana je interporna žena koja je pristupila procesu
prilagođavanja pola svom rodnom idenitetu.

TEME OD ZNAČAJA ZA IZVEŠTAVANJE O TIRV OSOBAMA

Medijsko izveštavanje može biti ozbiljan pokretač određenih akcija usmenih ka stvaranju pozitivnih promena u društvu.

Kada je reč o TIRV osobama, njihovim ljudskim pravima i problemima sa kojima se svakodnevno suočavaju u Republici Srbiji, uz pomoć medija može se uticati na to da se brže dođe do pozitivnih promena.

Adresiranjem relevantnih tema koje se tiču TIRV osoba mediji široj javnosti mogu ukazati na to sa kojim se sve problemima sreće TIRV zajednica i na koji način institucije ali i individue mogu pomoći u rešavanju istih.

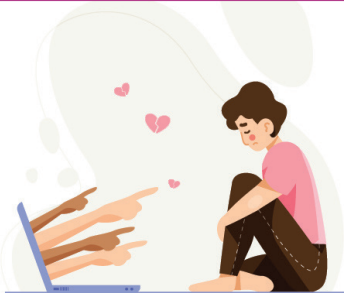

Izveštavanje o transfobiji i interfobiji

Transfobija i interfobija su vođene namerom da se ponize i kazne TIRV osobe za koje se smatra da prkose uspostavljenim normama, i mogu se manifestovati preko različitih oblika neposredne i posredne diskriminacije, nasilja, govora mržnje, pa sve do neadekvatnog medijskog izveštavanja. U skladu sa tim profesionalno i etičko izveštavanje o diskriminaciji, govoru mržnje ili zločinima koji su motivisani transfobijom i interfobijom doprinosi stvaranju jasnije slike o tom problemu i na taj način pomaže u borbi protiv iste.

Prilikom izveštavanja o ovoj temi treba obratiti pažnju na:

- oblike diskriminacije sa kojima se TRIV osobe sreću;
- zakone i mehanizme zaštite od transfobije i interfobije, diskriminacije, govora mržnje, nasilja i ostalih oblika ugnjetavanja i dehumanizacije TIRV osoba;
- odgovor, reakciju i senzibilisanost nadležnih institucija na transfobiju i interfobiju;
- uticaj transfobije i interfobije na živote TIRV osoba ali i na samo društvo;
- kompleksnost uticaja na društvo i brojne probleme koje prouzrokuju transfobija i interfobija;
- stepen transfobije i interfobije unutar Republike Srbije;
- preovlađujuće stavove društva prema TIRV osobama.

Pravno priznanje rodnog i polnog identiteta

U Republici Srbiji Zakon o rodnom identitetu još uvek nije usvojen što mnogim TIRV osobama otežava svakodnevni život najpre time što im je onemogućen pristup brojim institucionalnim servisima kao što su zdravstvene, administrativne i pravne usluge. Zahvaljujući tome su TIRV osobe znatno podložnije diskriminaciji u svim socijalnim sferama.

Nedostatak ove pravne regulative otežava funkcionisanje TIRV osobama i u svakodnevnom životu zbog čega mnoge naizgled uobičajne aktivnosti predstavljaju velike izazove i probleme praćene osećajem stresa, straha i nesigurnosti.

Bilo koja aktivnost koja podrazumeva davanje ličnih dokumenata na uvid, od podizanja novca u banci, legitimisanja u saobraćaju pa do prelaska državne granice, za TIRV osobe može se pretvoriti u neugodnu situaciju ili čak može predstavljati i mnogo veći problem od neprijatnosti u slučaju kada nadležna institucija ili službenik_ica koji vrši legitimisanje odbije da prihvati dokumenta kao validna zbog neslaganja rodne oznake i/ili imena u dokumentima i rodne prezentacije osobe.

Prilikom izveštavanja o ovoj temi treba obratiti pažnju na:

- potencijalno postojanje inicijativa za unapređenje ljudskih prava TIRV osoba;
- poređenje postojeće pravne prakse u Republici Srbiji i državama u regionu i Evropi u kojima se postojanje i primena ovog zakona pokazalo kao primer dobre prakse;
- na koji način nedostatak ovog zakona utiče na svakodnevni život TIRV osoba.

Depatologizacija transrodnih identiteta i interpolnih tela

Depatologizacija trans identiteta podrazumeva uklanjanje transrodnosti sa liste mentalnih poremećaja u okviru medicinskih protokola i klasifikacija te je ova tema od velikog značaja za transrodne osobe.

Iako je **Svetska zdravstvena organizacija uklonila transrodnost i druge rodne kategorije koje odstupaju od binarnih, sa liste mentalnih poremećaja** na Ministarstvu Zdravlja Republike Srbije ostaje odgovornost da takvu odluku implementira u naš zdravstveni sistem i lekarsku praksu.

Depatologizacija interpolnih tela podrazumeva ukidanje dijagnoza vezanih za varijacije polnih karakteristika u medicinskim uputstvima, protokolima i klasifikacijama.

Prirodne telesne varijacije polnih karakteristika su svrstane u patologije ako izlaze izvan društveno prihvatljivih normi te se u skladu sa tim često po rođenju na interpolnim bebama i mlađom decom vrše operacije "normalizacije genitalija" kao i druge medicinske intervencije. Takve hiruške intervencije često nemaju medicinsko opravdanje već se mogu svrstati u kozmetičke zahvate koji za cilj imaju približavanje tela jednom od dva normativna polna modela.

Medicinske intervencije u vidu hormonskih terapija kao i kozmetički i drugi medicinski nepotrebni hiruški zahvati u detinjstvu koji dovode do steriliteta interpolnih osoba, najčešće se vrše bez saglasnosti pacijenta ili roditelja i predstavljaju grubo kršenje osnovnih ljudskih prava.

Prilikom izveštavanja o ovoj temi treba obratiti pažnju na:

- poteškoće sa kojima se suočavaju TIRV osobe zbog patologizacije njihovih identiteta i tela;
- preporuke Svetske zdravstvene organizacije koje se tiču depatologizacije transrodnih identiteta;
- operacije “normalizacije pola i genitalija” kod interpolnih osoba u slučajevima kada predstavljaju kršenje ljudskih prava i narušavanje telesnog integriteta i ukidanje prava na odlučivanje o sopstvenom telu;

Zdravstvena zaštita

Transrodne osobe često nemaju pristup osnovnoj zdravstvenoj zaštiti. Pored toga mnogi zdravstveni radnici potpuno uskraćuju bilo kakvu zdravstvenu negu transrodnim ili interpolnim osobama koje otkriju svoj rodni ili polni identitet.

Nedovoljan broj zdravstvenih stručnjaka i stručnjakinja koji pružaju trans-specifične usluge predstavlja jednu od otežavajućih okolnosti pristupanja medicinskoj tranziciji.

Senzibilizacija zdravstvenih radnika_ca bi značajno doprinela smanjenju diskriminacije kojoj su TIRV osobe izložene prilikom pristupa zdravstvenim uslugama.

Pristup zdravstvenoj zaštiti kao i dostupnost trans- i inter-specifičnim zdravstvenim uslugama su od ključnog značaja za TIRV osobe.

Olakšan pristup procesu prilagođavanja pola, adekvatna opšta zdravstvena zaštita, dostupne specijalističke medicinske usluge, ali i edukovani i senzibilisani medicinski radnici_e predstavljaju ključne elemente koji su neophodni za zdravstveni sistem koji uključuje i brigu o zdravlju TIRV osoba u Republici Srbiji.

Prilikom izveštavanja o ovoj temi treba obratiti pažnju na:

- priručnike koje postoje kao sredstva za senzibilisanje za rad sa TIRV osobama;
- obuke i seminare koje sprovodi kako državni tako i civilni sektor koji se tiču zdravstvene zaštite TIRV osoba;
- kvantitet i kvalitet stručnog kadra za rad sa TIRV osobama;
- dostupnost zdravstvene zaštite za TIRV osobe;
- zakone i mehanizme zaštite kojima se regulišu prava iz oblasti zdravstvene zaštite;
- postojeće medicinske prakse tretiranja interpolnih osoba.

Obrazovanje

Veliki broj TIRV osoba zbog svog rodnog ili polnog identiteta veoma stresno prolazi kroz jedan od najvažnijih segmenata života, a to je formalno obrazovanje. Nije retkost da usled diskriminacije motivisane transfobijom ili interfobijom budu primorane da napuste školovanje.

Zbog brojnih neprijatnosti koje doživljavaju kako od strane nastavnog kadra tako i od svojih vršnjaka u osnovnoj i srednjoj školi pa čak i na fakultetu TIRV osobe su tokom školovanja konstantno izložene hroničnom stresu.

Strah od psihičkog i fizičkog nasilja kao i drugi oblici diskriminacije uz nedostatak socijalne podrške dovode do **manjinskog stresa** koji doživljavaju članovi i članice stigmatizovanih manjinskih grupa čime se negativno utiče na njihovo psihičko ali i fizičko zdravlje budući da su uz anksioznost, depresiju i suicidalne misli, posledice ovog stresa i kardiovaskularni i problemi imunološkog sistema.

Prilikom izveštavanja o ovoj temi treba obratiti pažnju na:

- stavove svih onih koji čine deo obrazovnog sistema prema TIRV osobama;
- postojanje i stepen zastupljenosti vršnjačkog nasilja povezanog sa transfobijom i homofobijom;
- obuke i seminare koje sprovodi kako državni tako i civilni sektor, a koji se tiču senzibilizacije obrazovnog stručnog kadra za rad sa TIRV osobama u sferi obrazovanja;
- zakone i mehanizme zaštite kojima se štiti različitost identiteta u obrazovnom sistemu.

Zaposlenje

Postojanje stereotipa i predrasuda koje se vezuju za TIRV osobe, kao i izražena transfobija i interfobija, često igraju veliku ulogu prilikom zapošljavanja ili pak karijernog napredovanja TIRV zaposlenih osoba. Visok stepen diskriminacije koji se ne sankcioniše utiče na to da TIRV osobe veoma teško dolaze do posla i veoma često ostaju bez zaposlenja zbog svog identiteta.

U skladu sa tim socioekonomski položaj TIRV osoba u Republici Srbiji je veoma nepovoljan. U slučajevima kada uspeju da se zaposle TIRV osobe su na radnom mestu često izložene raznim neprijatnostima i stresnim situacijama usled čega su nekada primorane da same daju otkaz kako bi sačuvalе svoje psiho-fizičko zdravlje ili izbegle eskalaciju nasilja.

Prilikom izveštavanja o ovoj temi treba obratiti pažnju na:

- stav poslodavaca prema TIRV osobama;
- stav društva prema TIRV osobama;
- zakone i mehanizme zaštite koji se tiču zaštite ljudskih prava u oblasti rada i zapošljavanja;
- postojanje poslodavaca koji otvoreno podržavaju TIRV osobe i osuđuju transfobiju;
- afirmativne mere u oblasti zapošljavanja sa fokusom na zapošljavanje TIRV osoba.

Lične priče

Jedan od najboljih načina približavanja TIRV tematike javnosti jesu upravo lične priče transrodnih, interpolnih i rodno varijantnih osoba. Prilikom prenošenja ovakvih priča u vidu intervjua ili reportaža, potrebno je posebno obratiti pažnju na način izveštavanja jer to može uticati kako na život same osobe o kojoj se izveštava, tako i na život njenih bližnjih, ali i na opšti stav populacije prema celokupnoj TIRV zajednici. **Lične priče ne treba uvek fokusirati isključivo na rodni identitet već se treba osvrnuti i na druge aspekte života TIRV osoba kao što su profesionalni uspesi, lična interesovanja ili bilo koji drugi segment života koji je osoba spremna da javno подели.**

Prilikom izveštavanja o ovoj temi treba obratiti pažnju na:

- širok spektar identiteta i iskustava koji ima svaka osoba pa i TIRV osobe;
- ne treba postavljati intimna pitanja ili pitanja za koja je osoba rekla da nije spremna da na njih odgovara;
- ne treba insistirati na podacima iz prošlosti koje osoba ne želi da iznese (ime koje joj je dodeljeno po rođenju ili stare fotografije);
- preneti i pozitivna iskustva, a ne samo negativna životna iskustva;
- postojanje eventualne podrške koju od svoje okoline dobija TIRV osoba;
- autentičnu percepciju koju TIRV osoba ima o sebi;
- probleme i nepravde sa kojima se zahvaljujući transfobiji i interfobiji suočavaju TIRV osobe;

IZVEŠTAVANJE O TRANS I INTERPOLNIM OSOBAMA

Većina primarnih izvora informacija o transrodnosti i interpolnosti koje javnost dobija vezuje se za medije, što znači da je medijsko izveštavanje ključno za oblikovanje načina na koji javnost govori i razmišlja o transrodnim osobama.

Da bi predstavnici_e medija mogli na adekvatan način da izveštavaju o ovoj temi neophodno je da se pridržavaju uputstava i preporuka koje je kreirala TIRV zajednica u cilju unapređenja sopstvene medijske reprezentacije i smanjenja opšte društvene transfobije i interfobije.

Razgovarajte sa trans osobama o tematici vezanoj za transrodnost i sa interpolnim osobama o tematici vezanoj za interpolnost

Kada izveštavate o problemima sa kojima se suočavaju trans i interpolne osobe, upravo te osobe bi trebalo da budu intervjuisane i citirane kao eksperti, umesto da o njima govore lica koja nemaju taj tip ličnog iskustva. Jedino trans i interpolne osobe mogu dati relevantne informacija koje se tiču njihovih života i iskustava. Njihovi glasovi bi trebalo da budu primarni izbor informacija u bilo kojoj priči koja se tiče njih samih. Cis osobe u takvim pričama ne mogu imati bolji uvid od samih trans ili interpolnih osoba. Prilikom razgovora sa trans ili interpolnom osobom potrebno je pustiti tu osobu da kaže samo one informacije koje ona sama želi da podeli sa drugima.

Integrišite trans i interpolne osobe u priče koje nisu trans i interspecifične

Iako postoje brojne društvene prepreke koje se moraju prevazići pre nego što trans i interpolne osobe budu tretirane jednako u društvu, pored svih specifičnosti njihov svakodnevni život je u mnogim aspektima isti kao život bilo koje druge cis osobe. U skladu sa tim kao i svi drugi ljudi tako i trans i interpolne osobe imaju jedinstvene perspektive u različitim životnim oblastima te ih treba uzeti u obzir i kada se ne govori isključivo o trans i interpolnoj problematici. Kako ne biste isključivali ovu zajednicu uvrstite i trans i interpolne osobe u svoju izvornu bazu za priče u različitim sferama, baš kao što uključujete cis ljude.

Ne identifikujte nekoga kao trans i interpolnu osobu bez dozvole te osobe

Prisilno autovanje, odnosno javno otkrivanje nečijeg rodnog ili polnog identiteta bez dozvole te osobe može dovesti tu osobu ne samo u neugodnu poziciju već je može izložiti opasnosti od različitih vidova nasilja i diskriminacije. Ukoliko neko ne želi javno da otkrije svoj rodni ili polni identitet poštujujte tu odluku kako tu osobu ne biste doveli u opasnost.

Pisanje o prošlosti

Koristite nečije trenutno ime i zamenice čak i kada pišete o toj osobi u prošlosti. Ne insistirajte da vam osoba otkrije koje ime joj je dato na rođenju i ne insistirajte na objavljivanju starih fotografija ukoliko osoba ne želi da one budu javno objavljene. Objavljivanjem starog imena osobe kao i objavljivanjem fotografija iz perioda pre ulaska u medicinsku ili socijalnu tranziciju se intervjuisana osoba može dovesti u opasnost, a otkriveni podaci svakako ne doprinose kvalitetu teksta već naprotiv čine tekst senzacionalističkim i dovode u pitanje novinarsku etiku.

Ne ističite i ne preuveličavajte nečije zamenice ili rodni identitet

Kao što ne naglašavate zamenice cis ljudi, ne bi trebalo da objašnjavate i naglašavate zamenice trans i interpolnih osoba. Takođe, kao što ne pridajete veliku pažnju rodnom identitetu cis osoba, ne bi trebalo da objašnjavate i skrećete nepotrebnu pažnju na rod trans i interpolnih osoba. To se može smatrati prikladnim isključivo ukoliko je dublje objašnjenje nečijeg roda važno za temu teksta. U tim slučajevima neophodno je koristiti samo zamenice i terminologiju koju osoba o kojoj pišete koristi da objasni svoj rod.

Ne pretpostavljajte nečiji rod ili zamenice

Izbegavajte donošenje pretpostavki o nečijem rodu, polu ili zamenicama koje koristi. Da bi ste osobi pristupili sa poštovanjem i uvažavanjem njenog identiteta neophodno je da je pitate koje zamenice koristi za sebe prilikom obraćanja. Pored toga neki ljudi javno koriste različite zamenice u odnosu na zamenice koje koriste privatno iz brojnih razloga od kojih je jedan njihova lična bezbednost. Prilikom razgovora sa transrodnim i interpolnim osobama uverite se da one razumeju implikacije predstavljanja u vašem izveštavanju. Ukoliko za temu koju obrađujete nije nužno izneti informacije o tome da je osoba transrodna ili interpolna trebalo bi izostaviti pitanja koja se odnose na temu roda ili pola.

Menjanje/uklanjanje imena ili drugih podataka u objavljenim pričama

Ukoliko trans ili intepolna osoba kontaktira redakciju ili novinara_ku tražeći da se medijski tekst ažurira njihovim novim imenom ili ukoliko osoba zahteva da se uklone informacije koje tu osobu ističu kao trans ili interpolnu, redakcije bez odlaganja treba da izvrše te izmene ukoliko je to moguće. U slučajevima kada bi to značajno promenilo sadržaj teksta – na primer priča o proživljenim iskustvima trans osoba – tekst možete izmeniti tako što ćete tu osobu učiniti anonimnom ili koristiti izmišljeno ime. Ove promene imaju mali ili nikakav uticaj na redakcije ili novinare kada je u pitanju medijski sadržaj koji je već objavljen, ali mogu imati značajan uticaj na živote intervjuisanih osoba.

Ne postavljajte uvredljiva i/ili neprikladna pitanja

Prilikom intervjuisanja transrodnih ili interpolnih osoba ne postavljajte pitanja o njihovim genitalijama, hormonskoj terapiji ili medicinskim procedurama vezanim za rekonstrukciju pola. U retkim slučajevima kada su ove informacije relevantne za priču, pre nego što zatražite ovaj vid ličnih podataka pitajte osobu koju intervjuišete da li želi da javno podeli te informacije. Izbegavajte da se previše fokusirate na pitanja vezana za medicinski proces tranzicije. Neprikladno je postavljati trans i interpolnoj osobi pitanja o njenim genitalijama ili drugim operacijama koje su možda imale. Medijski tekstovi koji sadrže odgovore na ta pitanja su najčešće senzacionalistički.

Ilustracije u tekstu

Poređenja koja se ilustruju fotografijama naslovljenim sa „neka- da i sada“ ili „pre i posle“ su veoma učestala kada je u pitanju izveštavanje o transrodnim osobama. Priložene fotografije po pravilu prikazuju drastičnu promenu fizičkog izgleda i načina odevanja date osobe, odnosno ilustruju dve stereotipne rodne prezentacije onoga što se u većinskom društvu prepoznaje kao muško i žensko. Dakle, ovu praksu karakteriše fokusiranje na telesnu promenu i telesne aspekte transrodnosti, umesto fokusa na samoidentifikaciju i ličnu izjavu o sopstvenom rodnom identitetu kao jedinim validnim merilima identifikacije nečije rodno- sti. Time se osim zanemarivanja prava na samoidentifikaciju, insistira na binarnom rodnom normativu i kreiranju stereotipa o tome kako jedna transrodna osoba treba da izgleda i šta se može smatrati prihvatljivom telesnom promenom.

Izveštavajte i o pozitivnim temama

Mediji najčešće plasiraju samo teme koje reflektuju marginalizovan i negativan društveni položaj trans i interpolnih osoba. Njihova reprezentacija u medijima je svedena na sadržaje koji su senzacionalistički ili sadržaje koji se bave TIRV osobama kao žrtvama zločina. Ovaj vid reprezentacije negativno utiče na TIRV zajednicu i onemogućava TIRV osobama da zamisle i ostvare srećan i ispunjen život. To takođe utiče i na njihove bližnje i pogoršava strahove koje roditelji i porodica imaju kada se njihova deca autuju kao trans ili rode kao interpolne bebe. Činjenica je da uprkos nepovoljnog položaja u kome se nalaze zahvaljujući svom svom rodnom ili polnom identitetu mnoge TIRV osobe žive srećnim, uspešnim i ispunjenim životima. Izveštavanje o problemima sa kojima se suočavaju TIRV osobe je važno, ali je isto tako važno i izveštavanje o prevazilaženju tih problema, o uspesima i pozitivnim životnim pričama TIRV osoba.

Transfobija i interfobija nisu „mišljenje“, „perspektiva“ ili „strana“

Sadržaj medijskih tekstova i njihovi naslovi mogu biti formulisani tako da podstiču i ohrabruju transfobične reakcije publike ili mogu biti pisani tako da izveštavaju o transfobiji/interfobiji kao o legitimnom stavu ili mišljenju. Često se prenošenje transfobičnih izjave ili stavova u istom tekstu u kome se predstavljaju stavovi TIRV osoba definiše kao predstavljanje „obe strane“. Ovakav način izveštavanja je neprihvatljiv i podstiče produbljivanje transfobije i njenu legitimizaciju. Važno je prepoznati da mržnja, diskriminacija, govor mržnje i nasilna retorika nisu prihvatljive i da se ne mogu predstavljati kao „drugo mišljenje“ ili „suprotna strana“. Jasno je da od novinarskog pristupa temi koja se obrađuje direktno zavisi i odgovor publike. Imajući u vidu da je TIRV populacija osetljiva društvena grupa i da je društvo u kome živimo izuzetno transfobično predstavnici medija bi posebnu pažnju trebalo da posvete sprečavanju širenja govora mržnje, uvreda, diskreditacija i negativnih kampanja koje pojedinci ili organizacije vode protiv TIRV osoba.

KAKO IZVEŠTAVATI O TRANSRODNIM ŽRTVAMA ZLOČINA

Transrodne osobe, a posebno transrodne žene, neproporcionalno su pogođene nasiljem koje je motivisano mržnjom. Nažalost, tragedija ovih incidenata se često pogoršava medijskim izveštavanjem kojim se ne poštuje (ili se čak iskorišćava i senzacionalizuje) rodni identitet žrtve.

Novinari koji izveštavaju o transrodnim žrtvama nasilnih zločina često će dobijati netačne ili nepotpune informacije od policije, od svedoka, ili čak od porodice i prijatelja žrtve.

Međutim, od ključne je važnosti da novinari ulože napor da izveštavaju o svakoj žrtvi sa dostojanstvom i poštovanjem.

Zanemarivanje odgovarajućeg rodnog identiteta žrtava i njihovo pogrešno prezentovanje u novinskim izveštajima pogoršava tragediju poništavajući životnu stvarnost tih osoba.

Prilikom izveštavanja rodni identitet žrtve mora biti u skladu sa načinom na koji se žrtva zločina sama identifikuje, ili kako se identifikovala u trenutku smrti ako je reč o ubistvu te osobe. Uvek koristite ime, rod i zamenice koji su u skladu sa tim kako se žrtva identifikovala.

✘ Muškarac je pronađen u petak ujutro ispred njegove kuće.

✔ Transrodna žena pronađena je u petak ujutro ispred njene kuće.

Sve transrodne osobe treba tretirati kao da su legalno promijenile ime. Nikada ne stavljajte izabrano ime osobe u navodnike ili zagrade. Tretirajte njihovo ime na isti način kao što biste se odnosili prema imenu bilo koje druge osobe.

✘ Petar (Jasmina), ima 27 godina.

✔ Jasmina ima 27 godina.

Ako ne znate izabrano ime transrodne osobe, razjasnite izvor imena koje koristite.

✘ Pretučeni, Petar Petrović, odvezen je u Urgentni centar.

✔ Pretučena osoba, koju je policija identifikovala kao Petar Petrović, odvezena je u Urgentni centar.

Policijski izveštaji obično koriste pogrešno ime ili rod za žrtvu i to obično zato što je žrtva nosila ličnu kartu koja još uvek sadrži njihovo rođeno ime i oznaku pola, ili zato što policija određuje rod žrtve na osnovu anatomije žrtve.

U ovim slučajevima, parafrazirajte ili citirajte elemente izjave koji ne uključuju ove netačne informacije. Ako to nije moguće, ostavite citat kakav jeste, ali vodite računa da vi, kao osoba koja izveštava, koristite tačne informacije.

Potrudite se da saznate pravi identitet žrtve i koristite ime i zamenicu koji odgovaraju njihovom rodnom identitetu. Ove informacije se često mogu naći na profilima žrtve na društvenim

mrežama i putem razgovorima sa ljudima unutar transrodne zajednice koji su poznavali žrtvu.

✘ „Izgleda da je Petrović izlazio iz lokalnog bara kada je napadnut“, rekao je policajac Stefanović.

✓ Policajac Stefanović je rekao da je izgledalo kao da je Petrović izlazila iz lokalnog bara kada je napadnuta.

Nemojte prenaglašavati ili iskorišćavati transrodni status žrtve. Ponašajte se prema žrtvi s poštovanjem na način na koji biste se odnosili prema bilo kojoj drugoj žrtvi. Odnosite se prema njenom transrodnom identitetu na način na koji biste se odnosili prema bilo kojoj drugoj identifikacionoj osobini.

✘ Nataša je u vreme kada je ubijena nosila visoke potpetice, kratki minić, dekolte i periku. U njenoj torbici je bila šminka i boa od perja.

✓ Ne postoji „bolja“ ili “ispravna“ verzija ove rečenice. Ovi detalji su beznačajni za priču, ukazuju na nepoštovanje prema žrtvi i treba ih u potpunosti izostaviti prilikom izveštavanja.

Žrtve nasilja su pretežno transrodne žene, koje su višestruko diskriminirane na osnovu različitih identitetskih kategorija (roda, pola, rase, klase, seksualne orijentacije) ili posla koji obavljaju ako je reč o seksualnom radu. **Ovi identiteti su međusobno povezani i utiču jedni na druge, te se i diskriminacija mora sagledavati kao složena pojava koja sadrži elemente transfobije, rasizma, seksizma i kriminalizacije, što često dovodi do visokih stopa siromaštva, nezaposlenosti i beskućništva.**

Ako je žrtva bila beskućnica, nezaposlena, bavila se seksualnim radom ili je bila marginalizovana na bilo koji drugi način, navedite informacije u svojoj priči o tome zašto je možda bila u takvoj situaciji. Potrudite se da saznate više o životu osobe o kojoj izveštavate i oblicima diskriminacije kojima je bila izložena.

Primer: Milica Petrović je bila beskućnica u vreme njenog ubistva. Prijatelji kažu da je izbačena iz svog doma jer je transrodna.

Primer: Milica Petrović je bila beskućnica u vreme njenog ubistva. Organizacije koje se zalažu za prava transrodnih osoba kažu da je ovo problem sa kojim se suočavaju mnogi transrodni mladi ljudi koji su izbačeni iz svojih domova, a često završe na ulici.

Primer: Policija kaže da je Milica Petrović radila kao seksualna radnica i sumnja da je napadač bio jedan od njenih klijenata. Prema izveštajima organizacija koje se zalažu za prava transrodnih osoba, mnoge transrodne osobe suočavaju se sa ekstremnom diskriminacijom na radnom mestu i primorane su da se okrenu seksualnom radu kako bi preživele.

Primer: Žrtva, Milica Petrović, pronađena je u petak ujutro. Veruje se da je ona četvrta transrodna Beograđanka koja je ubijena u poslednjih godinu dana.

KAKO IZVEŠTAVATI O TRANSRODNOJ OSOBI OSUMNJIČENOJ ZA ZLOČIN

Nepoštovanjem rodnog identiteta jedne osobe iz bilo kog razloga, bez obzira na to ko je ona, ne poštujete celu transrodnu zajednicu. **Rodni identitet osobe osumnjičene za zločin ne bi trebalo da se preispituje ili negira već se prilikom izveštavanja o transrodnim osobama u svakom konkretnom slučaju treba voditi ovim smernicama.** Kao i svi drugi ljudi i transrodne osobe mogu biti osumnjičene i/ili osuđene za zločine. Čak i kada je reč o takvim situacijama mediji imaju obavezu da etički izveštavaju i da na adekvatan način uz korišćenje odgovarajućih zamenica i izabranog imena predstavljaju transrodnu osobu o kojoj pišu.

Poštujuće, adekvatno i etičko izveštavanje je obaveza na koju ne smeju uticati okolnosti i situacije u kojima se transrodna osoba našla, uključujući i slučajeve kada su transrodne osobe osumnjičene i/ili osuđene za zločine.

Ako je transrodni identitet osobe irelevantan za zločin, nemojte o tome izveštavati!

Transrodni identitet, kao i svaki drugi manjinski identitet, relevantan je za priču samo ako je igrao ulogu u samom zločinu, a njegovim bespotrebnim pominjanjem ili isticanjem nanosite štetu celoj transrodnoj zajednici koja je već izložena visokom stepenu diskriminacije.

Mediji često i u samom naslovu teksta naglašavaju rodni identitet trans osoba što je odlika senzacionalističkog pristupa temi i osim što predstavlja nepoštovanje osobe o kojoj se piše kao i zajednice kojoj pripada, takođe podstiče diskriminaciju i mržnju prema transrodnoj zajednici.

✘ Transrodna žena uhapšena zbog pljačke benzinske pumpe u Beogradu.

✔ Žena uhapšena zbog pljačke benzinske pumpe u Beogradu.

Neprikladno je naglašavati transrodni identitet osobe osumnjičene za zločin kao što je neprikladno isticati bilo koju drugu identitetsku kategoriju, kao što je rasa ili religija, ako te identitetske odrednice nemaju nikakve veze sa zločinom o kome se izveštava.

Često policija ili svedoci koriste pogrešno ime ili neodgovarajuće rodne odrednice za osumnjičenu osobu koja je transrodna. Kada je to moguće, parafrazirajte ili citirajte elemente izjave koji saдрže ove netačne informacije.

✘ Muškarac je uhapšen u petak ujutro u svojoj kući dok je bio obučen kao žena.

✔ Transrodna žena je uhapšena u petak ujutro u svojoj kući

✘ Policija kaže da je Milica zapravo muškarac.

✔ Policija kaže da je Milica transrodna osoba.

Sve transrodne osobe treba tretirati kao da su legalno promenile ime. Nikada ne stavljajte izabrano ime osobe u navodnike ili zagrade. Odnosite se prema njihovom imenu na isti način kao što biste se odnosili prema imenu bilo koje druge osobe.

✘ Petar (Jasmina), ima 27 godina.

✔ Jasmina ima 27 godina.

Ako ne znate izabrano ime transrodne osobe, razjasnite izvor imena koje koristite.

✘ Osumnjičeni, Petar Petrović, uhapšen je u petak ujutro.

✔ Osumnjičeni, kojeg je policija identifikovala kao Petra Petrovića, uhapšen je u petak ujutro.

Transrodna zajednica je jedna od najmarginalizovanijih i najdiskriminisanijih zajednica u našem društvu. U skladu sa tim prilikom izveštavanja možete se bez opravdanja za krivične optužbe protiv osumnjičene osobe, osvrnuti i na širi kontekst i prepreke sa kojima se transrodne osobe u Srbiji svakodnevno suočavaju zahvaljujući tome što je transfobija jako izražena.

Kada izveštavate o transrodnim osobama koje su osuđene ili su u pritvoru/zatvoru, obratite se lokalnim organizacijama koje zastupaju prava TIRV osoba i informišite se o specifičnim izazovima i okolnostima sa kojima se transrodne osobe suočavaju dok su u policijskom pritvoru ili u zatvorskom sistemu.

Dodatne sugestije

Autorizacija

Sve intervjuje i razgovore sa TIRV osobama pre objave treba poslati na autorizaciju i odobrenje od strane intervjuisane osobe.

Unajmiti trans i interpolne senzibilisane čitaoce i čitateljke

Čak i dobronamerni reporter_i_ke prave greške. Kada izveštavate o trans i interpolnim osobama, zajednicama i problemima, najbolje je uključiti trans i interpolne reportere_ke i/ili urednike_ce koji razumeju ovu zajednicu. Ako to nije moguće, angažujte osobu koja je informisana i senzibilisana i koja će zahvaljujući tome dati odgovarajuće sugestije i učiniti tekst prihvatljivim.

Angažovati trans i interpolne reportere_ke i urednike_ce

Najbolji način da se poboljša pokrivenost trans i interpolne tematike je zapošljavanje tih osoba. Zbog svojih životnih iskustava, trans i interpolni reporter_i i reporterke često imaju mnogo dublje razumevanje za trans i interpolna pitanja čak i od najboljih cis reportera. Trans i interpolni novinari_ke takođe imaju veći pristup tim zajednicama i mogu lakše da steknu poverenje istih, što će rezultirati većom pokrivenošću i relevantnijim načinom izveštavanja.

Izvori

Asocijacija Spektra. *Preporuke za medijsko izvještavanje o transrodnim, interpolnim i rodno varijantnim osobama*. Asocijacija Spektra: Podgorica, 2019.

GLAAD. *Media Reference Guide - In Focus: Covering the Transgender Community*, <https://www.glaad.org/reference/covering-trans-community>, pristupljeno 20. decembar 2021.

GLAAD. *Media Reference Guide - 10th Edition*. Glaad: New York, 2016.

Milanović, Aleksa. *Analiza izvještavanja o transrodnim osobama u onlajn i elektronskim medijima u Crnoj Gori za 2019. godinu*. Asocijacija Spektra: Podgorica, 2020.

Milanović, Aleksa. *Analiza izvještavanja o transrodnim osobama u štampanim, onlajn i elektronskim medijima u Crnoj Gori za 2020. godinu*. Asocijacija Spektra: Podgorica, 2021.

Milanović, Aleksa. *Medijska konstrukcija Drugog tela*. Orion Art: Beograd, 2019.

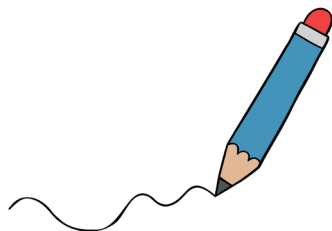
Trans Aid. *Kako pisati o interspolnim osobama? Smjernice za izvještavanje*. Trans Aid: Zagreb, 2019.

The Trans Journalists Association. *Style Guide*. <https://trans-journalists.org/style-guide/> Pristupljeno 20. decembar 2021.

Designed by Vecteezy

Autori

Aleksa Milanović (Kragujevac, 1981) je geograf i teoretičar umetnosti i medija. Docent je na Fakultetu za medije i komunikacije Univerziteta Singidunum u Beogradu. Bavi se naučno-istraživačkim radom u okviru koga se pretežno bavi studijama tela i transrodnim studijama. Do sada je objavio dve knjige: *Reprezentacije transrodnih identiteta u vizuelnim umetnostima* (2015) i *Medijska konstrukcija Drugog tela* (2019). Aktivizmom se bavi od 2008. godine od kada je volontirao za veliki broj aktivističkih organizacija i neformalnih aktivističkih grupa koje se bave unapređenjem LGBTIQ prava. Član je koordinacionog tima Trans mreže Balkan u kojem vodi program za umetnost i kulturu. Učestvovao je u osnivanju Trans mreže Balkan 2014. godine, jedine regionalne organizacije koja se bavi zaštitom i promocijom ljudskih prava transrodnih, rodno varijantnih i interpolnih osoba, na prostoru koji obuhvata osam zemalja: Srbiju, Hrvatsku, Sloveniju, Severnu Makedoniju, Crnu Goru, Bosnu i Hercegovinu, Albaniju i Kosovo. Učestvovao je u osnivanju Kolektiva Talas TIRV i deo je koordinacionog tima ove organizacije.

Matea Stefanović rođen 1996. godine u Leskovcu. Diplomirao je sociologiju na Filozofskom fakultetu u Nišu i od ranih studentskih dana se bavi proučavanjem TIRV tematke. Tokom studiranja radio je na senzibilisanju akademskog okruženja o trans ljudima a prvo naučno istraživanje mu je bilo "Stav profesora Filozofskog fakulteta u Nišu prema transrodnim osobama". Aktivista je i koordinator za istraživanja u organizaciji Kolektiv Talas TIRV gde se bavi sociološkim istraživanjima vezanim za stanje ljudskih prava i društveni položaj TIRV osoba u Srbiji.

Kolektiv Talas TIRV

Kolektiv Talas TIRV je neprofitna i nestranačka organizacija koja prva u Srbiji svoj rad fokusira na Trans, Interpolne i Rodno Varijantne osobe (TIRV) a koju istovremeno i vode TIRV osobe.

Osnivačka inicijativa pokrenuta je početkom 2020. godine nakon radionica namenjenih trans i rodno nebinarnim osobama koje su u organizaciji Trans mreže Balkan i Asocijacije Spektra održane u Podgorici u okviru projekta „Osnaživanje glasova trans zajednica sa zapadnog Balkana“. Prvobitni naziv organizacije bio je Trans organizacija trans aktivista_kinja ili skraćeno TOTA, međutim nakon ankete sprovedene u lokalnoj TIRV zajednici predloženo je i izglasano ime Talas.

Početkom jula 2021. godine organizacija je registrovana pod imenom Kolektiv Talas TIRV (u skraćenom obliku Talas TIRV), a na engleskom jeziku Collective Wave TIGV.

Organizacija je formirana iz potrebe za adresiranjem problema TIRV zajednice u Srbiji korišćenjem mehanizama koji štite rodnu ravnopravnost, poštuju različite identitete i njihovu slobodu izražavanja i suprotstavljaju se svim vidovima opresije. Kako bi obezbedili da naše aktivnosti zaista odgovaraju potrebama zajednice, naš rad će biti transparentan i dostupan svim (TIRV) osobama koje će se uključivati u rad istih i u sam proces odlučivanja sa ciljem da se sama TIRV zajednica vremenom osnaži i formira održiv pokret.

Naša misija i vizija

Naša misija je borba za ostvarivanje prava i uslova za istraživanje sopstvenog roda, samoodređenje i izgradnju jake, dobro organizovane, osnažene i inkluzivne TIRV zajednice u Srbiji. Čvrsto verujemo da samo pokret koji je osnovala zajednica može pružiti održivu psihološku, socijalnu, pravnu, ekonomsku i obrazovnu podršku svom članstvu.

Naša vizija je društvo u kojem će svaka osoba imati priliku i potrebne materijalne uslove da slobodno istražuje i izražava svoj identitet bez obzira na pol i rod koji su joj dodeljeni po rođenju, bez obzira na rasu, etničku pripadnost ili socijalno-ekonomski status.

Naše vrednosti

Poštovanje ljudskih prava - Kolektiv Talas TIRV se zalaže za poštovanje svih ljudskih prava za sve osobe bez obzira na njihovu nacionalnu pripadnost, nacionalno ili etničko poreklo, boju kože, religiju, jezik kojim govore, seksualnu orijentaciju, rodni identitet, fizička svojstva ili bilo koje drugo lično svojstvo.

Feminizam - Kolektiv Talas TIRV promoviše i zalaže se za implementaciju feminističkih principa kao što su rodna ravnopravnost, jednake plate, jednak pristup i mogućnosti školovanja i edukacije, osnaživanje žena, otpor esencijalističkom, heteroseksističkom, mizoginom i svakom drugom obliku diskriminacije zasnovanom na polu i rodu.

Antifašizam - Kolektiv Talas TIRV promoviše i zalaže se za anti-fašističke vrednosti i ideje, slobodu i toleranciju i zaštitu ljudskih prava.

Solidarnost - Kolektiv Talas TIRV se u svom radu vodi principom solidarnosti u svakoj svojoj inicijativi i akciji, odnosno teži međupovezanosti i uzajamnoj saradnji u samoj TIRV zajednici ali i van nje.

Pacifizam - Kolektiv Talas TIRV promoviše pacifističke vrednosti mira i duboko se vodi tvrdnjom da rat i generalno nasilje nije rešenje međunarodnih i nacionalnih sporova.

Samoodređenje - Kolektiv Talas TIRV podržava svaki oblik samoodređenja individua što podrazumeva pravo na odlučivanje o vlastitom telu i životu kao i slobodno biranje identitetskih odrednica i načina predstavljanja sopstvenog identiteta.

Intersekcionalnost - Kolektiv Talas TIRV se vodi principom intersekcionalnosti što podrazumeva uzimanje u obzir različitih dimenzija identiteta kao što su: pol, rod, seksualna orijentacija, klasa i nacionalnost, uz razumevanje da svaka od tih ličnih karakteristika može uticati na životne šanse individue.

Poštovanje identiteta, ličnog integriteta i iskustava - Kolektiv Talas TIRV bez preispitivanja čvrsto veruje u validnost svakijeg identiteta, ličnog integriteta i iskustava.

Transparentnost u radu - Svoj rad kolektiv Talas TIRV bazira na principu transparentnosti odnosno sve aktivnosti i inicijative su vidljive, jasne i dostupne široj javnosti.

Kritičko promišljanje - Kolektiv Talas TIRV podstiče argumentovano kritičko promišljanje koje može dovesti do progresa kako u profesionalnom radu tako i u ličnom razvoju svih nas.

Kultura dijaloga - Kolektiv Talas TIRV u svom radu neguje kulturu dijaloga, odnosno želi da sasluša i čuje svakog ko misli drugačije.

Integritet - Kolektiv Talas TIRV je u svom radu dosledan misiji i viziji organizacije bez odstupanja od istih.

Inkluzivnost - Kolektiv Talas TIRV je otvoren za rad i svaki vid saradnje sa ljudima svih identitetskih profila.

Kontakt:

E-mail: talas.srbija@protonmail.com

Web: <https://talas.org.rs/>

Instagram: <https://www.instagram.com/talas.tirv/>

Facebook: <https://www.facebook.com/talas.tirv>

Youtube: <https://www.youtube.com/channel/UCI--S6Xzi8m-fRdcp-lryVeg>

Beleške

A series of horizontal dotted lines for taking notes.

This publication was produced with the financial support of the ASTRAEA Lesbian Foundation For Justice.

Ova publikacija je nastala uz finansijsku podršku ASTRAEA Lezbejske fondacije za pravdu.

ASTRAEA LESBIAN FOUNDATION FOR JUSTICE

